

ג. דין יחשבון של ועדת-החקירה הפארלאמנטארית בענין עצייר (המחנה בג'למי*)

מבוא

לקבל מידי הצבא את מחנה ג'למי ולהתקינו כמחנה עצורים למספר ניכר של אנשים.

הקצין שיף יצא מיד לחיפה, קיבל את המחנה מידי הצבא, נפגש עם הקצין שור ומסר לו הוראות להקמת המחנה.

2. קבלת העצורים במחנה ג'למי
בליל 16 במאי 1951 הועברו ממית'המעצר הנמצא במ' טה המשטרה בירושלים, 15 עצורים ועצורה אחת למח' נהי'מעצר בג'למי. העצורים הועברו בשתי מכוניות תחת משמר של 10 שוטרים וסמל בפקודו של הקצין אורטר. העצורה הובאה במכונית מיוחדת, מלווה על-ידי השוטרת אסתר כהן. העצורים יצאו את ירושלים בשעה 12.00 בלילה בערך והגיעו למחנה בשעה 3.40, אור ליום חמישי 17/5.

בהגיע העצורים לג'למי נמצאו במקום: סגן מספק מתווז חיפה א. שור והקצינים אורן, קרמר ובראונטל. המפקח בראונטל מונה כאחראי לבית'המעצר בג'למי. במקום נמצא סגל של 14 סמלים ושוטרים, שהורכב על-ידי ס. מ. מ. שור מבין אנשי המשטרה הניידת בחיפה ועכו.

העצורים הורדו מהמכוניות והוכנסו לחוך המחנה. כל מכונית נעצרה כשגבה פונה לפשפש שער הכניסה למחנה, והעצורים הועברו אחת אחת דרך מעבר צר שרחבו כמטר.

על אופן ההורדה נחלקו דעות אנשי המשטרה: בראונטל העיד שהיה חשש לנסיגות אי-ציות והתמר' דות, ועליכן הוא נתן הוראה להריץ את האנשים על

בהתאם להחלטת הכנסת מיום כ"ב באייר תשי"א (28 במאי 1951) (**). להקים ועדת-חקירה פארלאמנטארית מבין חברי-הכנסת לשם חקירת התנהגות המשטר' רה כלפי העצורים, שנעצרו בתוקף צו של ממלא-מקום שר-הבטחון, לפי תקנה 111 מתקנות ההגנה (שעת' חירום), 1945, ונבחרה בישיבת' הכנסת מיום כ"ט באייר תשי"א (4.6.51) ועדה בת 7 חברים.

שמות חברי הוועדה: יוחנן בור, הרצל ברגר, דוד הכהן, זרח ורפהטיג, אידוב כהן, יוסף ספיר, חנה למדן — נבחרה כיושבת-ראש הוועדה.

למען הקל את עבודת הוועדה ניתן לה כתבי-סמכות מאת שר-המשפטים, לפי פקודת ועדות-החקירה.

שר-המשפטים מינה — לפי בקשת הוועדה — את מר שמעון עינת כיועץ משפטי ליד הוועדה.

הוועדה קיימה 18 ישיבות בירושלים ובתל-אביב.

הוועדה גבתה עדויות מפי עצורים ומפי אנשי המשטרה בכל הקשור בפרשת ג'למי. היו תלונות גם על אופן החקירה בכלא ירושלים, אולם בהתחשב עם המשפט התלוי ועומד נגד העצורים האלה, העדיפה הוועדה לא לחקור בכך.

עדות המשטרה

1. הכנת מחנה ג'למי
אור ליום 15/5 קיבל הקצין שיף פתק, שנשלח בלילה מירושלים על-ידי המפקח הכללי של המשטרה מר סחר. בפתק זה נדרש הקצין שיף לנסוע לחיפה כדי

(*) נדפס כנספח ל"דברי הכנסת" בהתאם להחלטה שנתקבלה ביום ג' באב תשי"א (5 באוגוסט 1951) בישיבה המשותפת של יושבי-ראש הכנסת, סגני היו"ר ונציגי הטיעות.

(**) "דבריי-הכנסת", חוברת כ"ח (מושב שלישי).

עצור אחד התאונן שעבד בניקוי בית-כסא ובשעה שהשוטר שהיה ממונה עליו הלך להביא לו מקל, אמר שוטר אחר: "ובידיים אינך יכול?"

עצור שני טען שנצטווה לפתוח בידים בית-כסא תחום וסירב.

השקאת הגינה הנמצאת מחוץ לשער המחנה נעש-תה בריצה, וכן הבאת המים.

המתיתות נמשכה כל ארבעת הימים הראשונים, ונמשכו גם העלכונות עליידי השוטרים.

3. תרגילי-הסדר

העצורים הוצאו בכל יום (חוץ משבת) לתרגילי-סדר. תרגילים אלה בשעות לפנה"צ שנמשכו כשעה וחצי—שעתיים התנהלו בפקיוד סמל תורני. בשעת התרגילים הושמעו עליידי הסמל פקודות ריצה מהירה, הע-נשת המפגרים בפקודת "ארצה פול", פעמים רבות קרי-אות עלבון: "להרים את הרגלים עד הבטן המחוברין", וכן בעט באתוריהם של הרצים. התלונות היו בעיקר לגבי יום א' 20/5. אחד העצורים, אשר שוחרר עליידי הרופא מתרגילי-סדר בגלל רגליו החולות, הושכב על הארץ למשך זמן התרגילים. כעבור ימים אחדים הוטל פיקוד התרגול על אחד העצורים.

לא היו תלונות במשך כל הזמן לגבי המזון וטיבו. היה לעצורים מטבח כשר שניהלהו בעצמם. השיכון היה מרווח. התאוננו רק על תוסר ספרים ועתונים. היה מקום תפילה וכן הובא ספר תורה. (ביומן המחנה נמצאה רשומה הוראה של מר שור, להתקין את המזונות שכבר הובאו למחנה).

4. תלונות אישיות

דניאל רפול —

א) בשעת תרגילי-הסדר הוכה הוא וכן אחיו אליהו רפול עליידי הסמל המתרגל. הוא קיבל מכות בשעת הריצה מדי עברו עליידי הסמל, ואחר-כך בשעת מילוי פקודה "ארצה פול" הוכה במקל ממטאטא שהיה בידו של הסמל והמקל נשבר על גופו. עדות זו אושרה עליידי עצורים אחרים; ב) בשעה שהגיע המשלוח השני של העצורים היו התאים סגורים, ורפול לא יכול היה לראות את הנעשה בחצר אלא דרך סדק צר מחתך לדלת, שמע צעקות ועודד את העצורים בצעקה: "אל תפחדו". השוטרים הוציאו לאחור זה את דניאל רפול לחצר ונתנו לו פקודות "ארצה פול" הרבה פעמים.

העצור אליהו רפול התאונן גם הוא, שהוכה בשעת תרגילי-הסדר.

מרדכי וורמסר (קטע מעדותו):

"במכלאה ראיתי את יתר החברים מסתובבים בעיגול ושוטר אחד נתן קצב: "שמאל ימין". לפי הקצב הנה הלכנו במכלאה מסביב. השוטר זיז את הקצב ואני לא הלכתי יותר מהר. עליידי כך נוצר רווח בין האדם לפני וביני. כשהרווח גדל ניגש אלי שוטר, שם לי רגל ורצה להפיל אותי. לא נפלתי, אך עליידי כך הרווח שנוצר הוקטן. לא רצתי והרווח שוב גדל, והשוטר שוב ניסה לשים לי רגל. פרשה זו חזרה כמה פעמים. התרתחתי וצעקתי לשוטר: "אינני הכלב שלך". השוטר לא הגיב על כך, וכפי שאמרתי, פרשה זו חזרה עוד כמה פעמים, ולבסוף פקד השוטר שנתן את הקצב: "תביאו את החייל לצינוק". הוציאו אותי החוצה ובדרך לצינוק שוב עמדו שוט-

מנת "להטיל משמעת". הקצין שור העיד, שמאחר שה-עצור וורמסר שירד ראשון גילה התנגדות והיה חשש לעזרה מבחוץ, ניתנה פקודה עליידי בראונטאל לרוץ, והוא הסכים לפקודה זו.

רוב השוטרים הכחישו שניתנה פקודה להריץ, אחד או שנים אמרו שהעצורים רצו.

כולם הכחישו את קריאות העלבון, וביחוד את הפ-קודה לכוון את המקלע לחצר בשעה ששם עמדו העצור רים. סיפרו על קריאות-גנאי של עצורים, כגון "מלאכת רשעים".

עדות העצורים

1. קבלת העצורים במחנה

מרים ברונר ירדה ראשונה ונצטוותה לרוץ. לאחר שהחלה לרוץ התערכה השוטרת ומועה ממנה את הרי-צה. אחריה ירד שמעא. ברנע שירד שמעא ממכונית המשטרה נתפס בשתי ידיו עליידי שוטרים שנצבו לצ-דה, ומיד נדחה לכיוון פשפש הכניסה לשולחן-הרישום כשהם בוטשים בו.

יתר העצורים מעידים, כי אף הם נתפסו ונדחפו באותה צורה. אחרי-כן ניתנה פקודה לרוץ דרך המעבר המוביל למכלאה ולהיכנס לחוכה. במעבר נדחפו העצור-רים מפעם לפעם עליידי שוטרים שעמדו בתוכו עד הגיעם למכלאה. גם במכלאה נצטוו להמשיך בריצה בשורה רפית. אחדים מהעצורים העירו שקיבלו בעי-טות בעברם את המעבר ותוך ריצתם במכלאה. אחד העצורים התעלף ונגרר עליידי שוטרים הצדה, עד שהת-אושש ונצטווה להמשיך לרוץ. השוטרים צעקו והשמיעו כלפיהם דברי עלבון, קריאות-גנאי והפתרה, כגון: "לא תצאו מכאן חיים; נעשה מכם גל עצמות; אין לכם כוח לרוץ, ולהצית מכוניות אתם יכולים; מיניפי דגל לבן לעבדאללה". כן נשמעה פקודה לזקוף על הגג: כוון את המקלע לחצר. עצורים אחדים הוצאו מהשורה והר-עמדו לאורך הגדר, כשפניהם לגדר וידיהם מורמות. לאחר ריצה והליכה לסירוגין, הוכנסו אחרון העצורים לתאו. במשך השעתיים האלה הוצא כל אחד ואחד מה-עצורים מהמעגל והובא לחדר-הרישום. כאן נצטוו להת-פשט לשם חיפוש בגדיהם, מכל אחד נלקחו החפצים (כל החפצים פרט לבגדים) שהוחזרו לו עם עזבו את המחנה. בדרך לתחנת-הרישום זו ובדרך חזרה לתאים נדחפו העצורים. הם נצטוו להשתמש בכיטיים כגון "תודה רבה, אדוני השוטר", ואחדים שסירבו נענשו בסטירות-לחי או הרצה ובעיטות. העצור שדמי טען שמפקד המחנה, הקצין בראונטאל, דחף בתר-הרישום.

לאחר פרוצדורה זו הוכנסו העצורים לתאים. ראשון הוכנס שדמי, בערך 10—15 דקות אחרי הגיעו למכלאה. האחרונים הוכנסו לתאיהם לאחר שעתיים בערך של ריצה והליכה במכלאה. התאים הם מרווחים, היו בהם מזרנים בלי מיטות, אם כי נמצאו במחנה מיטות. מרים ברונר קיבלה מיטה. כעבור 3-2 ימים ניתנה פקודה האוסרת את הישיבה על המזרנים.

למחרת, ביום ששי 18/5, הגיע משלוח שני של עצורים והם נתקבלו במחנה באותה צורה.

2. 4 הימים הראשונים (17—21 במאי 1951)

העצורים נצטוו לעשות כל פעולותיהם מחוץ לת-אים בריצה (לקבלת אוכל, לבית-הכבוד, בהורדת מטען ממכוניות, לבית-התפילה וכו').

שבתאי יודלביץ. (בגיל 40 בערך) —

מסר שנצטווה לרוץ, קיבל בעיטות, במקום צנוע בגופו והתבייש להראות סימנים לרופא. לא עשה תרגילים מימיו והיה לו קשה לרוץ. לעגו לו, תפסו אותו במכנסיו וזרקו אותו. בגידו נקרעו. בגלל פיגוריו האריכו את התרגילים ב־20 דקה לערך כעונש על הקבוצה כולה.

העיד שבזמן שהיה עוד במכונית בבואו לגילמי שמע צעקה: "תן עוד חתיכה" וחשב: "אולי הם מתכונים לחתיכת סבון". כשהיה במכלאה שמע צעקה: "הכניסו את החתיכה השמנה".

מרים ברונר —

אחד הזוטרים העליב אותה בניבולפה. התאוננה שהלק מבגדיה שנשלחו על־ידי הוריה לא נמסר לה.

5. אחר 4 הימים הראשונים

אחר 4 הימים הראשונים, היינו לאחר ביקורו של ס. מ. כ. נחמיאס — פגה המתיחות במחנה, ויחס המשרה היה הוגן יותר.

מכתבי העצורים למשפחותיהם

העצורים העידו, כי נמסר להם שהם יכולים לכתוב למשפחותיהם. ניתן לכל אחד נייר ועפרון. העצורים כתבו ונמסרו את המכתבים. המכתבים לא הגיעו לתעודתם. אחת מן העצורים ראו את המכתבים האלה בתיקיו של הקצין החוקר. עדות זו נתאשרה גם על־ידי באי־כוח המשטרה, שטענו כי המכתבים היו דרושים להם כדוגמת כתבי־דצורר החקירה.

ערעורים לוועדה המייעצת

כן נמסר לעצורים שיש להם הזכות לערער על מעצרב בפני הוועדה המייעצת, הפועלת בהתאם לתקנה 111 לתקנות ההגנה (שעת־חירום), 1945. ב־20/5 כתבו כל העצורים לאותה ועדה ומסרו את ערעוריהם. גם מכתבים אלה לא הגיעו לתעודתם.

גם עדות זו אושרה על־ידי המשטרה, שטענה כי הערעורים לא נמסרו לוועדה המייעצת, הואיל והעצורים שוחררו בינתיים. אולם אין אנו מקבלים הסברה זו, כי היה רווח־זמן של לא פחות משבועיים בין תאריך הערעור רים לבין שחרור חלק מן העצורים ששוחררו לאחרונה.

העברת העצורים לירושלים

משלוח ראשון של עצורים הוחזר אור ליום 21/5 מגילמי לירושלים. את העצורים העירו ב־2 בלילה, הם קיבלו חפציהם והועלו במכונית מלווה שוטרי המום. המכונית תעתה בדרך והגיעו לירושלים רק כעבור 4½ שעות בערך. בדרך ביקשו העצורים רשות לרדת לעשות צרכיהם. הדבר לא ניתן להם ונאמר להם, "תעשו במכני סיים". לעומת זאת ירדו השוטרים לעשות צרכיהם בדרך. עציר אחד עשה צרכיו במכונית.

דבר זה נתאשר בעדות המשטרה. ההסברה היתה שהואיל והעצורים לא היו כבולים, לא יכלו להרשות להם לרדת בלילה מהמכונית מטעמי בטחון. אולם ידוע לנו שהמכונית עברה ברכה ליד כמה תחנות־משטרה ויכלה להתעכב שם ולהוציא את העצורים בלי חשש בריחה.

רים. סירבתי לרוץ ושוב נתנו לי בעיטות ודחיפות עד הצינוק שהיה חדר־מעצר מבודד. לפני שהגעתי פקר עלי שוטר: "הורד את הכובע". מיד הורדתי את הכובע. הצטרפתי על כך, כי אני בן־אדם דתי ואין לשוטר סמכוה לצוות עלי להוריד את הכובע. איננו מבין מדוע הורדתי את הכובע, אך זוהי עובדה. השוטר נתן לי כיפה בכיס ואחר־כך חבשתי. ייתכן כי בגלל זה הורדתי את הכובע. השוטר פתח את דלת התא, הכניס אותי ונתן לי סטירה על העורף.

שם שהיתי שלוש שעות. ישנתי שם קצת. לא היה משוער מיוחד.

בבוקר, בשעה 6.00 בערך, פתחו את הדלת והוציאו אותי שוב החוצה. בדרך מהמכלאה שוב אמרו לי שאני צריך לרוץ; ואני — אינני רץ. אני מקבל בעיטות ודחיפות.

אני נכנס למכלאה. אחד השוטרים שהלך אתי שאל: "עכשיו תרוץ?" אמרתי: "לא. איני יכול לרוץ". הוא התחיל להתוכח אתי: "מה זאת אומרת אינך יכול לרוץ?" אני אמרתי שבשום אופן איני יכול לרוץ. אחד השוטרים אמר: "אל התוכח אתו". אני הוטף סטירת־לחי והמשקפיים שלי עפו למרחק כמה מטרים, ואז מתחילה הפרשה: אחד סוחב בשערות ומאחורנית מישוה במקל; ושוב מתחילים לסחוב אותי. כשסוחבים — אני נגרר; כשעוברים בים — אני נשאר. אני בשלי — אינני רץ. וכך סוחבים אותי סביב המכלאה. כנראה שהשוטרים התעייפו; אחרי כך עזיבתי אותי, מחזירים לי את המשקפיים ומביאים אותי למשרד למסור את החפצים לפקדון.

בדרך שוב עומדים שוטרים בכל כמה מטרים. אני מקבל בעיטות ודחיפות. פתאום אני מקבל מכה במקל על הראש; הראש מסתחרר ואני נופל. אחרי ששכבתי, צעק עלי השוטר: "תקום כבר!" אחרי־כך אמר השוטר: "עכשיו אינך צריך לרוץ. אתה יכול ללכת". אני הולך. נכנסנו למשרד. שם מצויים עלי להתפשט. בודקים את כל החפצים ורושמים כל מה שנלקח ממני.

אחר־כך ניגש אלי השוטר ואומר: "תאמר: תודה רבה, אדוני הסמל". אמרתי: אינני מוכן לומר תודה רבה, אדוני הסמל. ואז אני מקבל סטירת־לחי. הוא חוזר על דבריו ואני בשלי, ושוב אני מקבל סטירת־לחי וכך שלוש פעמים. כל הזמן אני טוען: בשום אופן לא תכריחו אותי לומר תודה רבה. בזה נגמר העסק. לא אמרתי תודה רבה.

שוב מוציאים אותי החוצה, מכניסים אותי למכלאה ושוב מתחילה פרשת המכות. אומרים: "תרוץ עכשיו". ושוב סוחבים אותי בידים ובשערות.

ורמסר מסר משקפיו ולקחו ממנו והוחזרו לו רק לאחר שפנה לרופא. התאונן על פצע בראשו כתוצאה מן המכות.

י. אהרונוב —

העיד שנצטווה לרוץ וסירב, טען שאיננו יכול לרוץ לאחר שבייתת רעב שלו, נדחף במקל בגבו עד שהוכנס למכלאה. במכלאה שוב נצטווה לרוץ, וכשסירב נתנו לו מכות. כאשר נעמד ניתנו לו פקודות "ארצה פול" במהיר רות גדולה שלא יכול לקיים אותה. בחזר־הרישום נצטווה לומר "תודה רבה", סירב להודות, הוציאו אותו שוב לחצר, הריצו אותו ותבעו ממנו לומר "תודה רבה". ביקש לשחררו מאמריה זו, וכאשר לא נענה אמר: "אני מודה לכם על כל מה שעוללתם לנו". לאחר זאת הוכנס לתאו.

ביקור הוועדה במחנה ג'למי

הוועדה ביקרה במחנה וסיירה בו בליווי הקצין אורן והעצור שמעא. מחנה ג'למי ותחנת-המשטרה יגור הסמוכה לו בנויים על גבעה מבודדת, במרחק כמה מאות מטרים מן הכביש הראשי ובמרחק ניכר מכל מקום-ישוב. במרד הגבעה מצד אחד נמצאים צריפים רבים של מחנה צבאי שאין בו צבא. ראינו את השביל, המכלאה, התאים, התא ששימש חדר-פילה וחדר-אוכל, המטבח, הגינה וחדר-הרישום. כל השטח איננו גדול, ואדם הנמצא בחדר-הרישום יכול לשמוע דברים הנאמרים בחצר בקול רם. הגינה שהצורים עבדו בה היא מעבר לשער הכניסה. (כמה מחברי ועדת-החקירה תמחו על כך שהיה צריך להוציא אסיר אל מחוץ לשער רק כדי להשקות את הגינה, בשעה שהיתה סכנת בריחה לפי טענת המשטרה).

הקצין אורן הסביר לנו שדרושים היו אמצעי-הירות רבים, כדי למנוע בריחה. כדוגמה הצביע על סולם המוליך לגג ומי שמגיע לגג יכול לרדת מעברו השני ולהימלט.

נוכחנו בביקורנו ששני השלבים העליונים של הסולם היו מחושמלים, ואחד המלווים שטיפס על הסולם קיבל זרם ונזרק למטה. על הסולם לא היה כל שלט אזהרה. לא ידוע לנו, אם זרם החשמל היה גם בזמן שבמחנה היו עצורים.

העדות

בנוגע לעובדות-יסוד אیشרו עדויות העצורים זו את זו. היו סתירות בעדויות אנשי המשטרה. אשר לשוטרים ולסמלים לא יכולנו להשתמש בעדותם, כי רובם זכרונם היה לקוי ביותר, לא ראו דבר ולא שמעו דבר, אם כי לפי מקום הימצאם יכלו לראות ולשמע.

הקצינים העידו שהיה שימוש בכוח בשעת הרצת העצורים, אבל הכיבוש שהיו מכות, פרט להתנהגות של סמל אחו, אשר בית-הדין החוקר של המשטרה כבר קבע שיש יסוד להעמידו למשפט. אנו מבאים בזה קטע ממכתב אישי וסודי ששלח בית-הדין החוקר של המשטרה לסגן המפקח הכללי, בהתאם להוראות שקיבל ממנו: „הנני חושבים לנכון לציין בפניך כאן, כי גם אם לא ניתנו הוראות על-ידי מישור למישהו להכות או לבעוט, הרי היה זה סוד גלוי לכולם שדברים אלה נעשו, בפרט בבוקר הבאת העצורים ובמקרים ספוראדיים מאוחרים יותר. אנו חושבים שנתאר בנאמנות את האווירה ששררה בבית-המעצר, אם נגיד כי כל הדרגות שאתם דיברנו, הביעו את פלאות כנה על שטיפולם — הטוב מאד לדעתם — בעצור רים אלה שימש נושא לחקירה משמעותית“.

על מטרת הרצת העצורים בלילה הראשון ולאחריו ניתנו הסברים שונים על-ידי האחראים במשטרה. הקצין אורן אמר, שההרצה היתה דרושה מטעמי זהירות ומש-מעת. מפקד המחנה בראונטאל, וכן מר שור, אמרו שמספר השוטרים היה מועט והיה חשש להתמרדות; חשש זה נתרור, כאשר ירד העציר הראשון וורמסר והתנגד למש-טרה. הסברה זו לא נתקבלה על-ידינו, מאחר שעל-פי יומן-המשטרה היו במקום 10 שוטרים, 4 סמלים ו-4 קצינים, נוסף לזה היו 10 שוטרים. סמל וקצין שליוו את השיירה מירושלים. ביחוד מאחר שהמשמר מירושלים ששהה במקום רק 20 רגע אפשר היה לעכבו לשם הגברת השמירה בשעת קבלת העצורים. מפקד המחנה טען שהמשמר היה עייף ולא היתה לו סמכות לעכבם; אפילו כן — אין זה

מסביר את ההרצה בימים הראשונים שלאחר הלילה הראשון וכן בזמן קבלת המשלוח השני. כן לא נתקבלה הסברה השניה על התנגדות וורמסר שגרמה לפקודה. הוכח שהראשונה ירדה מרים ברונר והיא נצטוותה לרוץ. וורמסר לא היה בין 4-3 הראשונים. שלושת הקצינים הנ"ל הסבירו, שההרצה וכן פקודות „ארצה פול“ היו הכרחיות „כאמצעי בדיק להטלת משמעת“. אף אילו היה כך, היה זה אמצעי פסול לדעתנו.

מעדותו של הקצין אורן השתמעה האפשרות שהיתה תביעה מאת העצורים לומר „תודה רבה, אדוני“, כי „זהו הנהוג במשטרה להודיך את האסיר לדבר בנימוס“.

לפי הסברת הקצינים נלקחו המשקפיים מטעמי זהירות, הואיל והיו מקרי התאבדות בבתי-סוהר בארץ באמצעות משקפיים, אבל כיון שנלקחו רק משני עצורים ולא מכל ארבעת מרכזי המשקפיים, מתקבל על הדעת שזה היה עונש ולא אמצעי זהירות.

בנוגע למה שהיה במחנה אנו מאמינים לעצורים שמעא ושדמי, שעדותם על מה שראו משמשת בשבילנו בסיס, והם אישרו את תלונות העצורים האחרים.

הקצין אורטר, שליווה את השיירה מירושלים ושהה במחנה 20 דקה, העיד גם הוא. אמנם בעדותו לא נתן פרטים מלאים על כל מה שהיה במחנה, אולם העיד שבשוב לירושלים באותו יום, ב-17/5, מסר למפקדו לרמן: „קבלת פני העצורים במחנה ג'למי לא מצאה חן בעיני“. לרמן העיד שמסר לאברהמי, והקצין אברהמי מסר דברים אלה למפקח הכללי, מר סחר, שהיה נוכח באותו מקום.

אופי עדות העצורים

במידה שהעצורים העידו על עובדות-יסוד, ניכרים דברייאמת. אשר להערכות שאחדים מן העצורים הוסיפו לעדותם, היה בהן מן ההפרזה ומידת מריחות ניכרת. היו גם הופעות מיוחדות, לא אפייניות ליתר העצורים, לדוגמה: דניאל רפול (בן 15½), שהשתמש בדברי חוצפה בשעת עדותו, והעד ש. לורנץ, אשר כיוון בגלוי את הערכתו לשם יצירת רושם פוליטי מסויים בדעת הקהל.

היו אשר ניסו להשוות את המשטרה ואת מחנה ג'למי למחנות בגרמניה הנאצית. השוואה זו שאין לה שחר, עומדת בניגוד למציאות, כפי שתוארה על-ידי העצורים עצמם, ופוגעים בדברי ההפרזה הקשים שבהשוואה זו.

אופי עדות המשטרה

שוטרים וסמלים לא זכרו דבר, לא ראו ולא שמעו, העידו עדות חלקית. מתקבל על הדעת שבמכתוון העלימו מן הוועדה עובדות מסוימות. הם הכחישו דברים אשר קצינים אישרו אותם.

הקצין הופשטר נשלח על-ידי מטה המשטרה לחיפה להיפגש עם אנשי המשטרה שעלולים היו להופיע בפני הוועדה (קצינים, סמלים ושוטרים), על מנת להודיך אותם בכל הנוגע לשאלות משפטיות הנוגעות לפקודות המעצר והעדות-החקירה התארלאמנטאריות. פגישה זו התקיימה בחיפה בשבת 9/6, בהרכב מעורב בלתי-רגיל של קצינים ושוטרים. על-פי עדות הקצין הופשטר, הוא נתן להם הסבר כללי וראה גם צורך בשיחה כללית. מאחר ששרר מצב-רוח של דכאון במשטרה בקשר לוויכוח בכנסת, בעת תונות ובציבור בענין זה. אהה'צ פנו אליו יחידים בשאלות שענייניו אותם.

- ש. — אני שואל אם לא ישבת.
- ת. — אני יושב שעות רבות בפגישות. במשטרה יש כל מיני פגישות.
- ש. — אני שואל על פגישה עם הקצין הופשטטר ביום שבת, 9 ביוני, היתה פגישה כזו או לא ?
- ת. — בקשר למה ? יש לי פגישות רבות.
- ש. — אני שואל אם היתה פגישה ביום 9 ביוני, בחיפה. בה השתתפת גם אתה והיה נוכח הקצין הופשטטר ?
- ת. — איני זוכר.
- ש. — מאיזה אזור הופשטטר ?
- ת. — מתל-אביב.
- ש. — ואם אני שואל אותך אם היתה פגישה מיוחדת לפני שבועיים עם קצין שבא לפגישה זו מתל-אביב, אתה אינך זוכר ?
- ת. — לי לא היתה פגישה מיוחדת.
- ש. — איני אומר פגישה מיוחדת, אלא פגישה בה השתתפת אתה והקצין הופשטטר בחיפה ב-9 ביוני.
- סגן המפקח הכללי, מר נחמיאס, הסביר התנהגות זו של השוטר מסינגר לפני ועדת-החקירה, ב"לויאליות השוטר לכוחות המשטרה".

- השוטר מסינגר, אשר נשאל ראשון בענין פגישה זו, הכחיש כליל, לאחר שניסה להתחמק מתשובה. אולם עדים שהופיעו אחריי, אישרו את נוכחותו באותה ישיבה. וכאן קטע מעדותו, תוך לחץ התקירה :
- ש. — אתה מכיר את הקצין הופשטטר ?
- ת. — כן.
- ש. — מתי ראית אותו בפעם האחרונה ?
- ת. — ביום ב' כאן.
- ש. — אתה נמצא בחיפה ?
- ת. — כן.
- ש. — ההתקיימה פגישת שוטרים ביום שבת, 9 ביוני, בחיפה ?
- ת. — על סמך מה פגישה של שוטרים ?
- ש. — היית' בפגישה של שוטרים ? היתה איזו התייעצות בנוגע לעדות זו ?
- ת. — לי לא אמרו שום דבר.
- ש. — איש לא אמר לך דבר ?
- ת. — בקשר לזה — שום דבר.
- ש. — לא ישבת בפגישה עם שוטרים ביום 9 ביוני, בחיפה ?
- ת. — בקשר לזה ?

סיכום

- א. לאור העובדות והמסיבות שנתבררו מוצאת הוועדה, כי התנהגות המשטרה במחנה ג'למי כלפי העצורים במקום היתה בניגוד לחוק, פוגעת בעצורים ובכבוד האדם, במקרים רבים בלתי-הוגנת ומשפילה, ואין לה מקום במדינת-ישראל.
- ב. לא היתה הצדקה כלשהי לאמצעים החמורים שנקטו על-ידי המשטרה.
- ג. לא היתה שום הצדקה בידי המשטרה לעכב את מכ' תבי הערעורים של העצורים אל הוועדה המייעצת.
- ד. האווירה שהקצינים האחראים יצרו עם הקמת המחנה — עורדה בקרב השוטרים והסמלים את ההנחה, כי רצוי להנהיג משטר חמור ביותר כלפי עצורים אלה. כן יש לציין, כי הקצינים, הסמלים והשוטרים שהיו קשורים בג'למי לא ידעו את החוק וההוראות לטיפול בעצורים וזכויותיהם, ובמידה שהיו הוראות כלליות — התעלמו מהן.
- ה. הוועדה מוצאת, כי שליחותו של הקצין הופשטטר
- לשוטרים וקצינים שהיו קשורים בג'למי — לא היה בה כדי להקל על עבודת הוועדה, והיא גרמה לכך, שהעדים מצד המשטרה נמנעו מלתת לחעדה את האיני-פורמאציה והפרטים, שהיו מאירים באור נכון כמה מהתופעות בג'למי.
- שלושה מחברי ועדת-החקירה דעתם בענין שליחותו של הקצין הופשטטר שונה מזו, והיא, כי מר הופש-טטר רשאי היה להרצות בפני המשטרה על הענינים של ועדת-החקירה. העובדה, שהשוטרים העידו כפי שהעידו ושלא היה למעשה תיאום ביניהם לבין הקצינים, מוכיחה הוכחה ניצחת, שלא היתה הדרכת עדי-יות. אילו נתכוונו להדריך עדי-יות, לא היו בוחרים בקצין הופשטטר, שהיה רחוק מכל הענין, אלא באחד מן הקצינים הקשורים בג'למי.
- ו. הוועדה מוצאת לחובה לציין את היחס הבלתי-רצוי, החשדני, מצד כמה מעדי המשטרה כלפי הוועדה כבאי-כוח הכנסת והציבור. יחס זה מעורר הרהורים קשים בקשר ליחסי המשטרה והציבור.

מסקנות

- קבלת העצורים, העיד לפני הוועדה, שקיבל הוראות ממס' קדיו להטיל במחנה משמעת חמורה.
- הקצין שור, שהיה נוכח בזמן קבלת העצורים וביקר שם לאחר-זוהי מדי פעם, רשם ביומן ב-5/17 בשעה 12.30 בצהריים : "הקצין בראונטאל מנהל את המחנה יפה. המש-מעת חמורה כדורוש".
- את ההוראות להקמת מחנה ג'למי קיבל מר שור מפי הקצין שיף מן המטה.

- האם מה שהיה במחנה ג'למי היה משטר מתוכנן, ואם כן — בפקודת מי ? אם להסיק מסקנה על-פי הרושם שעשה עלינו הסגל של המשטרה בג'למי, הרי בשום פנים לא נוכל לומר שעשו רושם של אנשים בעלי נטיות סאדיס-טיות. יתר-על-כן, ברובם עשו עלינו רושם חיובי. מהם אנשים ותיקי הגנה, מתנדבי בריגאדה, מהם גם עולים חד-שיים; על-כן אין לחשוב שהם פעלו על דעת עצמם.
- הקצין בראונטאל, שנתן את ההוראות בלילה בזמן

טמל. באווירה זו היו גם התפרצויות בודדות של שוטרים וסמלים.

(3) האחריות הישירה לכל פרשת ההתנהגות בגילמי נוספת על המפקדים המקומיים ועל אנשי מטה המשטרה אשר, כפי שהוברר בחקירה, נתנו את ההוראות על הסידורים והמשטר שהונהג בגילמי עם הכנת המחנה ובמשך כל קיומו.

דעתם של 3 מחברי הוועדה בשאלת אחריותה של אנשי מטה היא, כי אין כל הוכחה למתן הוראות מגבוה על הרצה, בעיטות וכל המשטר המיוחד שהיה בגילמי. עובדה היא, שכאשר הגיעה למטה ידיעה ממשית על המשי-טר הזה, נעשתה פעולה מהירה לשינויו.

המפקח הכללי מר סחר, שידע כבר ב־17/5 על הודעתו של הקצין אורטר על הנעשה בגילמי באותו לילה, לא הגיב אלא ב־21/5, לאחר שהעצור ש. לורנץ התאונן בירושלים; רק אז נשלח סגן המפקח הכללי מר נחמיאס לברוק את הדבר. המשמעת החמורה במחנה גילמי מצאה את תיקונה בביקורו של מר נחמיאס ב־21/5 אשר רשם ביומן: „בדקתי את פקודות הקצין הממונה על בית-המעצר. הגני מצווה, כי בד בבד עם שקידה על משמעת חמורה מצד העצורים, יש להימנע משימוש בכוח באיוז מידה שהיא ובאיוז צורה שהיא, כולל דחיפות“. מכאן:

(1) ההתנהגות בגילמי היחזה מתוכננת ולא צירוף מקרים בודדים יוצאי דופן של התנהגות שוטרי או

המלצות

(2) על ועדת-הפנים לבחור ועדה של מומחים, שוטפים ואנשי-ציבור, אשר במשך זמן המתקבל על הדעת ישקדו על שינוי הלך הרוחות במשטרה להגנת האסיר והעצור.

לאור הסיכום הנ"ל וחומר החקירה ממליצה הוועדה: (1) על הממשלה להסיק את המסקנות המתאימות בקשר לתיקונים שיש להכניס במשטרה, כדי למנוע הישנות מקרים כמו אלה שקרו בגילמי, ולהודיע על-כך לכנסת.

חברי ועדת-החקירה הפארלאמנטארית:

- (-) חנה למזן — יו"ר הוועדה
- (-) יוחנן בדר
- (-) הרצל ברגר
- (-) דוד הכהן
- (-) זרח ורפטיג
- (-) אידןב כהן
- (-) יוסף ספיר

א' מנחם-אב תשי"א
3 באוגוסט 1951